

مهدي محبتی

فلسفه عمومی نو

www.ketab.ir

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

سرشناسه: محبتی، مهدی، ۱۳۴۴ -
 عنوان و نام پدیدآور: فارسی عمومی نو/مهدی محبتی.
 مشخصات نشر: تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه ۱۳۹۹
 مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۳-۷۰۹-۶
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 موضوع: ادبیات فارسی -- راهنمای آموزشی (عالی)/فارسی -- معنی و بیان -- راهنمای آموزشی
 (عالی)/شعر فارسی -- مجموعه‌ها/نثر فارسی -- مجموعه‌ها
 PIR ۳۳۳۱
 رده‌بندی دیویی: ۰/۷۸
 شماره کتابشناسی ملی: ۶۲۱۹۹۳

■ فارسی عمومی نو

مهدی محبتی

آماده‌سازی و تولید:

بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

طراحی گرافیک: پرویز بیانی

چاپ و صحافی: رامین

نوبت و شمارگان: چاپ اول ۱۳۹۹، ۷۷۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر برای بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه محفوظ است.

هر گونه اقتباس از این اثر، منوط به دریافت اجازه کتبی از ناشر است.

بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک ۷۴،

طبقه سوم، تلفن، ۶۶۴۷۷۴۰۵

www.parsehbook.com / info@parsehbook.com

@ketabeparseh

فروشگاه: تهران، خیابان ولیعصر، روبروی دوراهی یوسف‌آباد، پلاک ۱۹۴۱

تلفن: ۸۸۹۱۸۹۴

فهرست مطالب

مقدمه واجب.....	۱۱
فصل اول: زبان و ادبیات فارسی را بهتر بشناسیم.....	۱۵
۱. ارزش‌ها و کارکردهای ادبیات فارسی.....	۱۵
۲. شیوه‌های آشنایی با زبان و ادبیات فارسی.....	۲۲
۲-۱: درآمد.....	۲۲
۲-۲: شناخت سبک‌های ادبی.....	۲۳
۲-۳: شناخت قالب‌های ادبی.....	۲۶
۲-۴: مکتب‌ها و موضوعات ادبی.....	۲۹
۲-۵: شناخت شگردها و آرایه‌های ادبی.....	۳۲
۳. روش‌های فهم و تحلیل متن ادبی (نقد عملی و آموزشی).....	۳۶
۳-۱: مقدمه.....	۳۶
۳-۲: شیوه نقد یک متن منظوم (مراحل و مراتب).....	۳۸
۳-۲-۱: گام اول: خوانش دقیق و کامل متن.....	۳۸
۳-۲-۲: گام دوم نقد: توجه به مبانی نظری.....	۴۰
۳-۲-۳: بررسی فرم.....	۴۱
۳-۲-۴: بررسی محتوا و پیام.....	۴۸
۳-۲-۵: گام سوم: زبان متن.....	۵۰
۳-۲-۶: گام آخر: فهم «نظام اثر ادبی».....	۵۱

۵۳	فصل دوم: گنج‌ها و گنجینه‌ها
۵۳	نیایش کائنات
۵۴	گفتار دانا
۵۴	بزرگواری و سالاری
۵۵	سلیمان و گنجشک
۵۵	ققنوس (۱)
۵۶	ققنوس (۲)
۵۸	سرّ نمک
۵۹	در آیین دوست گرفتن
۶۰	شعر چیست؟
۶۰	حکایت نویسنده می‌باشد!
۶۱	بهره پنهانی
۶۱	عشق بازی، نام عشق
۶۲	زنگی و آینه
۶۲	عقاب (۱)
۶۳	عقاب (۲)
۶۷	ماه همدرد
۶۷	بطّان و باخه
۶۹	گلستانم آرزوست
۷۰	آینه جام
۷۰	در معنای اعمال حج
۷۲	مجنون و لیلی
۷۳	اسباب عیش
۷۴	اسم اعظم
۷۴	لطیفه
۷۴	طبل نخستین
۷۶	خیشخانه هرات
۸۰	زیرک و ابله
۸۰	مرده یا زنده؟

فهرست مطالب ■ ۷

۸۱	رباعیاتی از خیام.....
۸۳	چند لطیفه از لطایف الطوایف.....
۸۴	عاشق مدّعی.....
۸۵	کوشش و الهام.....
۸۶	از یاد رفته.....
۸۶	بیا!.....
۸۷	به شکل خلوت خود بود.....
۸۸	درخت.....
۸۹	علی (ع).....
۹۰	در بیان عمیق.....
۹۰	ج. ایوب.....
۹۱	دویتی مان از بابا لاهر.....
۹۱	نهایت ایثار.....
۹۲	دعای اهل طرب.....
۹۲	ابلیس در بازار.....
۹۳	فرض راه.....
۹۴	سه ماهی.....
۹۵	رنگ عشق.....
۹۵	نوشیروان و جفدان.....
۹۷	حکایت شغال و گرگ و خر.....
۱۰۰	پرده بردار!.....
۱۰۰	این سپیدی کی شد آشکار؟.....
۱۰۱	حسین بن منصور حلاج.....
۱۰۲	گیاه امن.....
۱۰۳	غیر قمر هیچ مگو.....
۱۰۳	بهترین شهرها.....
۱۰۴	میوه‌های خام.....
۱۰۴	رفتار با زن.....
۱۰۴	سخنانی از شمس تبریزی.....

- ۱۰۵ گل باغ آشنایی!
- ۱۰۵ چه شبی دراز باشد!
- ۱۰۶ حکایت مهمان ابراهیم^(ع)
- ۱۰۷ دزد و پارسا
- ۱۰۷ روز
- ۱۰۷ لطیفه‌هایی از عبید زاکانی
- ۱۰۹ گل عزیز است
- ۱۰۹ همت مور
- ۱۱۰ شرح پریشانی من گوش کنید!
- ۱۱۱ پیری پیدا
- ۱۱۱ بیت‌هایی از صائب تبریزی
- ۱۱۲ پادشاه پارس
- ۱۱۳ حکم جم
- ۱۱۳ هیچ نگفت!
- ۱۱۴ آزادی
- ۱۱۴ چهره به چهره
- ۱۱۵ درد ایران بی دواست؟
- ۱۱۶ لطیفه
- ۱۱۶ پیوند با بزرگان
- ۱۱۷ بچه شیر و بچه مرغ
- ۱۱۷ مست و محتسب
- ۱۱۸ خانه‌ام ابری است
- ۱۱۸ کوچه
- ۱۲۰ پرنده
- ۱۲۱ پیامی در راه
- ۱۲۲ زمستان
- ۱۲۳ مرگ نازلی
- ۱۲۴ شوق جوانه
- ۱۲۵ بوسه‌های باران

فهرست مطالب ■ ۹

شب مانده بود و	۱۲۵
همواره عشق بی خبر از راه می‌رسد	۱۲۵
عهد آدم	۱۲۶
فصل سوم: قلم در دست	۱۲۷
۱. درآمد	۱۲۷
۲. عوامل درست‌نویسی	۱۳۰
۳. مراحل نگارش	۱۳۱
۴. نشانه‌های نگارشی:	۱۳۲
۵. فواید درست‌گذاری	۱۳۲
۶. مهم‌ترین رژیم نگارشی	۱۳۳
۷. گزارش نویسی	۱۳۹
۷-۱: انواع گزارش‌ها	۱۴۰
۷-۲: تهیه و تنظیم گزارش	۱۴۱
۸. نامه‌نگاری و انواع آن	۱۴۲
۸-۱: انواع نامه‌ها	۱۴۳
۸-۲: نامه‌های دوستانه و خصوصی	۱۴۳
۸-۳: نامه‌های رسمی و اداری	۱۴۴
۹. لطیفه	۱۴۷
۱۰. مقاله‌نویسی	۱۴۷
۱۰-۱: مقدمه	۱۴۷
۱۰-۲: اجزای تشکیل‌دهنده یک مقاله	۱۴۹
۱۰-۳: ویژگی‌های مقاله	۱۵۰
۱۰-۴: انواع مقاله	۱۵۰
۱۰-۵: مقاله‌های تحقیقی و علمی	۱۵۰
۱۰-۶: مقاله‌های تحلیلی	۱۵۲
۱۰-۷: مقاله‌های علمی و پژوهشی	۱۵۳
فصل چهارم: گام‌ها و جاده‌ها (آشنایی با مهم‌ترین کتاب‌ها، رمان‌ها و منابع ادبی)	۱۵۵
آثار دیگری از دکتر مهدی محبتی	۱۷۵

مقدمه واجب

زبان و ادبیات فارسی، مهم‌ترین سرمایه فرهنگی و تاریخی و نیرومندترین رسانه ارتباطی ماست. هر کشوری عمدتاً با یکی از شیوه‌های مهم هنری و فرهنگی خود را در تاریخ نشان می‌دهد و مادگار می‌آزد. برخی کشورها با فلسفه و موسیقی، برخی دیگر با نقاشی و مجسمه و معماری و مانند آن خود را نشان داده‌اند؛ اما ایران مهم‌ترین جلوه فکر و ذوق و هنر خریشر را در ادبیات به نمایش گذاشته است و به نوعی امپراطوری فرهنگی بزرگ - البته رانی برای محبت و معرفت و انسانیت و مدارا - دست یافته است که غفلت از آن، با سد درك درست آن، یا فقدان امکانات و ناپروردن نسل‌های مستعد برای رشد و سداد آن، خطر بسیار بزرگی است که تداوم و حتی بقای آن را با خطرهای جدی مواجه خواهد ساخت. چیزی که متأسفانه امروز بیش از هر زمان دیگری زبان و به‌ویژه ادبیات فارسی را سخت تهدید می‌کند!

تردیدی نیست که قدرت‌های فرهنگی و به‌ویژه ادبی و زبانی، غالباً در پرتو و سایه قدرت‌های سیاسی و اقتصادی پی‌ریزی و پیدا می‌شود و رشد و گسترش می‌یابد و به برگ و بار می‌نشیند و امروزه، ناچار بخشی از ضعف و ناتوانی ادبیات فارسی و جلوه‌های آن در جهان، معلول و محصول این مسئله در جهان اسلام

به صورت عام و در ایران به گونه‌ای خاص است. اگرچه سیاست و اقتصاد و فرهنگ (و ادبیات و زبان) مثلی است متوازن که با هم و از هم نیرو می‌گیرند و یا به ضعف می‌گیرند با این همه، مایه تعجب و تأسف آنجاست که ما با توجه به همین قدرت و امکانات امروزه خویش هم به یاری ادبیات و زبان نرفته‌ایم و به رشد و تقویت و گسترش آن‌ها نپرداخته‌ایم و بعضاً - آگاهانه یا ناآگاه - زمینه‌های ضعف و ناتوان‌سازی آن را هم فراهم کرده‌ایم.

با هر روی و با توجه به وضعیتی که هست، هر کس که دل به ایران و اسلام و معارف و معنویت و زیبایی‌های آن دارد و می‌خواهد شکوه شوکت ایران را تا حدی - شاء الله - نظاره کند؛ یکی از مهم‌ترین راه‌ها توجه عمیق به ادبیات فارسی - سبب حراج و پالایش و عرضه درست آن برای شناخت بهتر و آشنایی‌ها و دلدادگی‌های مشترک است و خانه و خانواده و مدرسه و دبیرستان و دانشگاه... و البته انبوه رساله‌های مدرن - امروز - بهترین جایگاه آن است خصوصاً در ایام کودکی و نوجوانی!

هیچ امر فرهنگی تا خاطره برای کسی نشود ماندگار نخواهد شد و رشد نخواهد کرد و متأسفانه نسل امروز در عصری زندگی می‌کند که چندان خاطره‌ای با بزرگان ادب و موضوعات دلکش ادبی ندارد و آنچه در گذشته‌ها به نام ادبیات می‌خوانند و زجری که از «حفظ کردن و تست زدن و انبوه خطرات بی معنا و بی فایده و بی کاربرد آن می‌کشند»؛ نه تنها خاطره خوش برایشان نمی‌گذرد؛ غالباً همگان، به ویژه کودکان و نوجوانان را ریمیده‌خاطر و فراری می‌سازد؛ حال آنکه ادبیات همواره پناه دل‌ها، سرمایه ذهن‌ها، و ابزار ظهور استعدادها و خالق لحظه‌های خوش برای کودکان و جوانان و حتی پیران بوده است و اگر درست مطرح گردد؛ قطعاً باز هم خواهد بود. گفتنی در این باره زیاد است و مجال دیگر می‌خواهد.

اکنون بر همین مبنا، کوشیده‌ایم در این کتاب - علاوه بر افزایش معرفت و آگاهی و بالا بردن توانایی زبانی - برای دانشجویان و مدرّسان، خاطره خوش از ادبیات فارسی بسازیم به گونه‌ای که از خواندن و فهمیدن متون ادبی - و نکته‌ها و مقدمات

پیش و پس آن - نه تنها ملول و منزجر نگردند که میل و رغبتشان بیشتر گردد و مشتاقانه دنبال متن‌های نادیده و ناخوانده دیگر بگردند و بروند و از لحظه‌لحظه آنها خاطرات خوش برای خود و دیگران بسازند.

از همین روی در این کتاب از به‌کارگیری روش‌های متداولی که غالباً بر اساس تاریخ، موضوعات و مفاهیم، قالب‌ها و امثال آن است؛ پرهیز کردیم. و قالب‌های بلند ممتد، موضوعات یکنواخت، رده‌بندی تاریخی آثار و نظایر آن را کناری نهادیم. رطیف رنگارنگ و متنوعی را صرفاً بر مبنای قدرت متن و سادگی و پرباری آن برگزیدیم چراکه استفاده از شیوه‌های خاص هر چند در برخی مواضع مفید و ضروری است اما برای دانشجوی علاقه‌مندی که رشته و تخصصش ادبیات نیست و صرفاً به‌دنبال آشنایی محدود می‌خواهد از ادب و زبان و بزرگان آن، لذت ببرد و نکته‌ای بیابد و نکته‌ای به ذهن و جان بسپارد و بعداً به کار گیرد، ملالت ایجاد می‌کند که این نقص غرض را خراب می‌کند!

همچنان، بدیهی است که اگر نویسنده کتاب، کران ادب فارسی، حتی نمی‌توان پیمانه‌ای نسبتاً سرشار برگرفت و در قالب یک نیمسال، سه و سه و یک واحد درسی به دانشجویان داد، آن هم نیم‌ساله‌ای که چند جلسه آن به عتله و دلائل مختلف تعطیل می‌گردد و از بین می‌رود و بنابراین چاره‌ای نیست که:

۱. بخش‌هایی از کتاب را مدرّسان و استادان عزیز بپسندند که دانشجویان در خانه بخوانند و در کلاس رفع اشکال کنند یا برخی مباحث را با اطلبانه، کنفرانس بدهند و با هم به حل و مباحثه و گفتگو بپردازند!
۲. مباحثی که برای دانشجویان جاذبه و گیرایی بیشتری دارد؛ نظایر و نمونه‌های دیگری را هم معرفی نمایند و صرفاً به آنچه که در کتاب آمده است، بسنده ننمایند، البته اگر دانشجویان خواهان و مشتاق بودند و مدرّسان، این را امتیازی جداگانه برایشان به شمار آرند!

۳. بخش اول و آخر کتاب به گونه‌ای طراحی شده است که هم می‌تواند در کلاس درس داده شود هم به صورت رفع اشکال برگزار گردد.

۴. بهترین راه برای امتداد مباحث کتاب - حتی پس از امتحان و گرفتن نمره خوب و عالی - عمل کردن به يك ضرب المثل شرقی است که «به دوست ماهی نده، ماهیگیری یاد بده!»

از همین روی، بهتر است که به دانشجویان و علاقه‌مندان، شیوه‌های برخورد درست با متن‌های مختلف ادبی - و فهم و نقد و تحلیل آنها - یاد داده شود تا خودشان یاد گیرند که با دیگر متن‌ها چگونه برخورد نمایند. بنیاد آموزشی و اصلی این کتاب هم همین مبنای ریزی شده است که امیدوارم با همیاری همکاران عزیز و دلدادگی دانشجویان، این کار عملی گردد و بهره‌های وافیه از کتاب برده شود. در پایان از همه می‌زحمته‌ها و همکاری‌های دوستانه و خالصانه همکاران بنگاه ترجمه و نشر کتاب بابت سه‌قدردانی می‌کنم و توفیق بیشتر همگی را در خدمت به فرهنگ و معنویت خواستارم. و خداوند یاری‌دهندهٔ نیکیان را بیک‌داران است.

فروردین ۹۹ - تهران

مهدی محبتی